

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ

У статті визначено та обґрунтовано критерії, показники та рівні сформованості професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх магістрів військового управління. На основі теоретичного аналізу наукової літератури та методу експертних оцінок, нами було визначено мотиваційний, когнітивний та діяльнісний критерії, які враховують зміст компонентів структури професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх магістрів військового управління. Кожному із вказаних критеріїв було визначено властиві їм показники. Нами запропоновано оцінювати сформованість професійно-прикладної фізичної підготовки за трьома рівнями: високий, середній та низький.

Ключові слова: професійно-прикладна фізична підготовка; майбутні магістри військового управління; критерії; показники; рівні.

Постановка проблеми. У сучасних умовах професійно-прикладна фізична підготовка (ППФП) майбутніх магістрів військового управління (МВУ) спрямована на розвиток і вдосконалення провідних психофізичних і психофізіологічних якостей, військово-прикладних рухових навичок, формування системи знань з фізичної культури та здорового способу життя, які забезпечують успішне виконання ними службово-бойових завдань у мирний час та особливий період.

Практичний досвід та аналіз наукових досліджень вказує, що проблемним питанням залишається підбір діагностувального інструментарію для якісного оцінювання рівня сформованості ППФП офіцерів оперативно-тактичного рівня підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема визначення та обґрунтування критеріїв і показників ППФП була предметом багатьох наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців.

Так, проводились дослідження щодо визначення критеріїв та показників ППФП студентів різних спеціальностей в вищих навчальних закладах (Н. Борейко, О. Маслова, Н. Орленко, А. Ребрина, В. Фотинюк, Н. Чухланцева), спеціалістів у вищих закладах освіти МВС України (О. Зарічанський, А. Кузнецов, А. Рукавишников, О. Ярмошук), фахівців державної прикордонної служби (І. Маріонда, С. Нестерович, А. Чудик, О. Гнидюк).

В Збройних Силах України деякі аспекти щодо визначення критеріїв та показників форм фізичної підготовки офіцерів оперативно-тактичного рівня підготовки проводились С. Глазуновим, С. Жембровським, Ю. Фіногеновим.

Водночас доводиться констатувати, що у науковій літературі не розкрито критерії, показники та рівні сформованості ППФП майбутніх МВУ.

Мета дослідження – визначити й обґрунтувати критерії, показники та рівні сформованості професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх магістрів військового управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діагностика рівня ППФП майбутніх МВУ є основним елементом зворотного зв'язку між викладачем і слухачем.

Так, вчений І. Підласий вважає, що діагностування у правильно організованій навчально-виховній роботі повинно становити не менше 90% усього педагогічного процесу. Коли точно знатимемо, чого саме бракує вихованцеві, його підготовці та реальним можливостям, ми досягнемо мети ефективного виховання, розвитку, навчання з мінімальними зусиллями і затратами часу. Працюючи наосліп, ми не лише не досягнемо цілі, а й віддаляємо її непродуманим, неадекватним втручанням. Практика людської діяльності доводить: досягнення високих результатів неможливе без ґрунтового вивчення передумов будь-якого явища чи факту. Прагнення з'ясувати всі обставини, від яких залежить успіх, спонукає до пошуків високоорганізованої, раціональної науково обґрунтованої діяльності. І чим складніший об'єкт впливу, тим ретельнішого попереднього дослідження він потребує [1, с. 14].

Тому, перш ніж визначити критерії, показники та рівні сформованості ППФП майбутніх МВУ, необхідно уточнити сутність основних категорій нашого дослідження.

У тлумачному словнику української мови *критерій* розглядається як “засіб судження, підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось; мірило” [2, с. 588]. У педагогічному словнику С. Гончаренка, *критерії* трактуються як “показники, які об'єднують у собі методи розрахунку, теоретичну модель розподілу і правила прийняття рішення про правдоподібність нульової або однієї з альтернативних гіпотез” [3, с. 181].

Щодо показників, то науковці О. Новіков та Д. Новіков визначають їх, як те, по чому можна судити про хід чогось; виражена числом характеристика якої-небудь властивості об'єкта, процесу або рішення [4, с. 121].

При визначенні критеріїв, ми дотримувались вимог, які запропонував В. Вергасов: об'єктивність, ефективність, надійність і висока достовірність, спрямованість критерію [5, с. 35–36].

На першому етапі нашого дослідження ми провели теоретичний аналіз наукової літератури з питань визначення критеріїв та показників сформованості ППФП майбутніх МВУ, які б урахували структурні компоненти ППФП майбутніх МВУ.

Так, В. Фотинюк при виборі критеріїв ефективності методики ППФП враховує перш за все зміст компонентів структури ППФП. Автором були виділені наступні основні критерії, що визначають ступінь ефективності методики ППФП майбутнього інженера-механіка з обслуговування та ремонту повітряних суден: мотиваційний критерій (стійкий пізнавальний інтерес, професійна мотивація щодо фізичної підготовки), когнітивний (усвідомлені системні знання з ППФП); діяльнісний (не нижче середнього рівня здоров'я та фізичної підготовленості, системне використання самостійних занять з ППФП); рефлексивний (готовність до самостійних

занять з ППФП – уміння самостійно організувати та реалізувати заняття, визначати їх ефективність; знання та навички самодіагностування, самоконтролю під час занять; уміння корегувати процес ППФП) [6, с. 117–118].

Н. Орленко досліджуючи питання ППФП майбутніх пілотів у вищих навчальних закладах виділяє фізичні, психічні, психофізичні, психофізіологічні, медико-біологічні критерії ППФП [7, с. 116].

За твердженням О. Зарічанського основним показником ППФП у вищих закладах освіти I-II рівнів акредитації МВС України є рівень сформованості професійної готовності, тому ним окреслено критерії для їх визначення в таких напрямках: теоретична, прикладна, фізична та психологічна підготовленість [8, с. 13].

А. Кузнецов в дослідженнях щодо формування професійно-профільованої фізичної культури курсантів освітніх закладів МВС виділяє діяльнісно-практичний, ціннісно-змістовний, когнітивний, соціально-психологічний критерії [9, с. 257–260].

Вчена А. Ребрина, стан професійно-прикладної підготовки засобами фізичного виховання характеризує певними критеріями та показниками професійно-прикладної підготовленості: психофізичної (загальна витривалість, загальна координованість (спритність), швидкість рухової реакції, сенсомоторна координованість рук, кінестетичні відчуття м'язів рук); психологічної (рішучість, наполегливість, ініціативність, емоційна стійкість, концентрація та стійкість уваги, оперативна пам'ять, оперативне, аналітичне та креативне мислення, комунікативні схильності) та функціональної готовності (соматичне здоров'я; продуктивність розумової діяльності) [10, с. 10].

На основі теоретичного аналізу нами було визначено попередній перелік критеріїв та показників ППФП майбутніх МВУ.

Для остаточного визначення критеріїв та показників ППФП, ми врахували твердження С. Гончаренко, про те що у педагогічних дослідженнях часто виникає потреба у відокремленні та визначення ступеня значущості факторів, які впливають на педагогічний процес, що вивчається. Природа ж педагогічних факторів така, що іноді їх наявність за допомогою безпосереднього спостереження фіксувати дуже складно. Крім недостачі цінної інформації про досліджуване явище виникають труднощі, пов'язані з необхідністю правильної постановки проблеми, вибором оптимальних засобів її розв'язання і оцінкою одержаних результатів. Останнє найменше піддається формалізації і в тій чи іншій мірі вимагає залучення експертів: провідних педагогів-вчених і практичних працівників освіти [11, с. 162].

Дане твердження С. Гончаренко стосується і нашого дослідження з визначення критеріїв та показників, величин, які в більшості випадків не мають визначеного кількісного та якісного характеру. Тому, крім аналізу наукової літератури, при підборі критеріїв та показників ми скористались аналітичним способом індивідуальної експертної оцінки, до якого було залучено 10 експертів. Серед них 6 кандидатів наук, 1 професор, 4 доцента, 4 науково-педагогічних працівника. Стаж викладання дисципліни “Фізичне

виховання та спеціальна фізична підготовка” з майбутніми МВУ перевищує 15 років.

Таким чином, на основі теоретичного аналізу наукової літератури та методу експертних оцінок, нами було визначено критерії сформованості ППФП майбутніх МВУ: мотиваційний (розвиток потреби у формуванні цінностей здорового способу життя, у фізичному самовдосконаленні, а також саморозвиток в системі фізичного виховання), когнітивний (цілісна практико-орієнтована система знань і умінь фізичного розвитку) та діяльнісний (досягнення фізичної кондиції через професійно-орієнтовану фізичну підготовку, стійку звичку здорового способу життя). Кожному із вказаних критеріїв було визначено властиві їм характерні показники, які наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Критерії та показники сформованості професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх магістрів військового управління

№ з/п	Критерії	Показники
1.	Мотиваційний	- мотивація до занять фізичною підготовкою; - бажання оволодіти системою знань, умінь і навичок з ППФП з метою якісного управління своїм здоров'ям, працездатністю, фізичним вдосконаленням; - ціннісне осмислення занять ППФП, як засобу збереження і покращення здоров'я, підвищення якості життя та ефективної професійної самореалізації.
2.	Когнітивний	- розуміння ППФП з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності; - знання методики розвитку загальних фізичних якостей та військово-прикладних рухових навичок; - вміння самостійної організації ППФП (поставлення цілей, вибір методів і засобів, оцінка результатів).
3.	Діяльнісний	- рівень розвитку загальних фізичних якостей та сформованості військово-прикладних рухових навичок; - володіння раціональними прийомами, технікою і засобами вдосконалення ППФП; - здатність регулювати та переносити фізичні навантаження.

Низький рівень характеризується: за *мотиваційним критерієм* – низька мотивація до навчальної діяльності, навчальна дисципліна “Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка” розглядається як небажана, що не пов’язана з підготовкою до професійної діяльності, мотиви до занять фізичною підготовкою нестійкі і слабкі з переважанням вимушених (уникнення неприємностей, проблеми з вагою, погане самопочуття, отримання низьких балів, що приведе до відрахування з ВВНЗ), відсутня усвідомлена потреба до самовдосконалення; за *когнітивним критерієм* – виражається низьким рівнем володіння системою знань з ППФП враховуючи особливості майбутньої професійної діяльності, репродуктивний рівень володіння певними методами розвитку загальних фізичних якостей та

військово-прикладних рухових навичок, відчуття труднощів в розумінні ролі ППФП в системі професійної підготовки військового фахівця, знання щодо самостійної організації ППФП відсутні; за *діяльнісним критерієм* – низький рівень розвитку загальних фізичних якостей та сформованості військово-прикладних рухових навичок, слабе володіння методами, прийомами та технологіями регулювання фізичного навантаження, властивий низький рівень професійно-прикладної фізичної підготовленості.

Середній рівень характеризується: за *мотиваційним критерієм* – ситуативний інтерес до оволодіння професійно важливими фізичними якостями де присутня зовнішня позитивна мотивація до занять ППФП, усвідомлення залежності здоров'я від способу життя і особистих зусиль, навчальну дисципліну “Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка” оцінюють як “необхідну”, бачать безсумнівну користь від системи знань, умінь і навичок з ППФП з метою якісного управління своїм здоров'ям, працездатністю, фізичним вдосконаленням, переважає професійна система цінностей, недостатня готовність до самовдосконалення; за *когнітивним критерієм* – відзначається поверхневими знаннями з ППФП враховуючи особливості майбутньої професійної діяльності, проявляють програмний рівень володіння певними методами розвитку фізичних якостей та військово-прикладних рухових навичок, мають уявлення про роль та місце ППФП в системі професійної підготовки військового фахівця, володіють окремими знаннями щодо самостійної організації ППФП, але займаються не систематично; за *діяльнісним критерієм* – середній рівень розвитку загальних фізичних якостей та сформованості військово-прикладних рухових навичок, певна активність в освоєнні раціональних прийомів, техніки і засобів ППФП, середня якість рухів, незначні помилки при виборі методів, прийомів та технологій регулювання фізичного навантаження, властивий середній рівень професійно-прикладної фізичної підготовленості.

Високий рівень характеризується: за *мотиваційним критерієм* – стійкий інтерес до оволодіння професійно важливими фізичними якостями, наявність чітких внутрішніх мотивів до занять ППФП, наявність соціальних і пізнавальних мотивів в навчальній діяльності, ППФП розглядають як важливу умову особистісного вдосконалення, пізнавальні інтереси виходять за рамки навчальної дисципліни “Фізичне виховання та спеціальна фізична підготовка”, властиве глибоке розуміння і переконаність в цінностях системи знань, умінь і навичок з ППФП з метою якісного управління своїм здоров'ям, працездатністю, фізичним вдосконаленням, стійке прагнення до саморозвитку та самовдосконалення; за *когнітивним критерієм* – виражається в глибоких і гнучких знаннях з ППФП враховуючи особливості майбутньої професійної діяльності, наявність сформованої системи знань щодо методики розвитку загальних фізичних якостей та військово-прикладних рухових навичок, високо оцінюють роль та місце ППФП в системі професійної підготовки військового фахівця, ґрунтовні знання щодо самостійної організації ППФП; за *діяльнісним критерієм* – високий рівень розвитку загальних фізичних якостей сформованості військово-прикладних

рухових навичок, творче використання прийомів, техніки і засобів ППФП відповідно до поставлених завдань, поліефектна якість рухів (можливість виконання однієї дії за допомогою різних груп м'язів), слухач активно використовує набуті прикладні знання, уміння й навички, необхідні для успішної професійної діяльності, систематично працює над фізичним вдосконаленням, впевненість в своїх діях при виборі методів, прийомів та технологій регулювання фізичного навантаження, професійно-прикладна фізична підготовленість на рівні спортивних розрядів.

Висновки. Таким чином, у поданому вище матеріалі нами обґрунтовано критерії та показники, за якими можна оцінити рівень сформованості ППФП майбутніх МВУ. Так, мотиваційний критерій визначений розвитком потреби у формуванні цінностей здорового способу життя, у фізичному самовдосконаленні, а також на саморозвиток в системі фізичного виховання; когнітивний характеризується цілісною практико-орієнтованою системою знань і умінь щодо фізичного розвитку; діяльнісний – досягнення фізичної кондиції через професійно-орієнтовану фізичну підготовку, стійку звичку здорового способу життя. Застосування зазначених критеріїв дозволяє виокремити три рівні сформованості ППФП майбутніх МВУ: низький, середній та високий.

Перспектива подальших досліджень. Визначення рівнів ППФП майбутніх МВУ, дозволить у подальших дослідженнях відстежити необхідні нам характеристики, які допоможуть вдосконалити сам процес ППФП та перейти слухачам на вищий рівень досягнень. Тому, наступним етапом є проведення аналізу сучасного стану професійно-прикладної фізичної підготовки майбутніх магістрів військового управління.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Підласий І.П.* Діагностика та експертиза педагогічних проектів: [навчальний посібник] / І.П. Підласий. – К.: Україна, 1998. – 343 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / Уклад. і голов. ред. / В.Т. Бусел. – К., Ірпінь: ВТФ Перун, 2009. – 1736 с.
3. *Гончаренко С.У.* Український педагогічний словник / С.У Гончаренко, під ред. С. Головка. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
4. *Новиков А.М., Новиков Д.А.* Методология: словарь системы основных понятий / А.М. Новиков, Д.А. Новиков. – М.: Либроком, 2013. – 208 с.
5. *Вергасов В.М.* Активизация познавательной деятельности студентов в высшей школе: [учебное пособие] / В.М. Вергасов. – К.: Высш. шк., 1985. – 176 с.
6. *Фотинюк В.Г.* Професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх бакалаврів з авіації та космонавтики: дис ... канд. пед. наук: 13.00.02 / В.Г. Фотинюк. – К., 2014. – 240 с.
7. *Орленко Н.А.* Професійно-прикладна фізична підготовка майбутніх пілотів у вищих навчальних закладах: дис ... канд. пед. наук : 13.00.04. / Н.А. Орленко. – К., 2010. – 258 с.
8. *Зарічанський О.А.* Педагогічні умови ППФП курсантів вищих закладів освіти І-ІІ рівнів акредитації МВС України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О.А. Зарічанський. – Тернопіль, 2002. – 19 с.

9. Кузнецов А.Ф. Формирование профессионально-профилированной физической культуры у курсантов образовательных учреждений МВД России: дис. ... докт. пед. наук: 13.00.08 / А.Ф. Кузнецов. – Омск, 2012. – 511 с.

10. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям / С.У. Гончаренко. – Київ – Вінниця: ДОВ “Вінниця”, 2008. – 278 с.

Н.Б. Вербин, подполковник
Национальный университет обороны
Украины имени Ивана Черняховского

КРИТЕРИИ, ПОКАЗАТЕЛИ И УРОВНИ СФОРМИРОВАННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПРИКЛАДНОЙ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ МАГИСТРОВ ВОЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ

В статье определены критерии, показатели и уровни сформированности профессионально-прикладной физической подготовки будущих магистров военного управления. Это позволит на этапе констатирующего и формирующего эксперимента отследить необходимые нам свойства, которые помогут усовершенствовать процесс ППФП и перейти слушателям на более высокий уровень достижений. На основе теоретического анализа научной литературы и метода экспертных оценок, нами были определены и обоснованы критерии сформированности ППФП будущих МВУ: мотивационный, когнитивный и деятельностный. Каждому из указанных критериев были определены присущие им показатели. Предложено оценивать сформированность ППФП по трем уровням: высокий, средний и низкий.

Ключевые слова: профессионально-прикладная физическая подготовка; будущие магистры военного управления; критерии; показатели; уровни.

N. Verbin, lieutenant colonel
National defense university of Ukraine named
after Ivan Chernyakhovskiy

CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF FORMATION OF PROFESSIONAL APPLIED PHYSICAL TRAINING OF FUTURE MASTERS OF MILITARY ADMINISTRATION

The article defines and justifies criteria, indicators and levels of formation of professional applied physical training of future masters of military administration. Based on the theoretical analysis of the scientific literature and expert evaluation method, we determined motivational, cognitive and activity criteria that take into account the essence of components of the professional applied physical training structure of future masters of military administration. Appropriate indicators have been identified for each of these criteria. We proposed to evaluate formation of professional applied physical training in three main levels: high, medium and low.

Keywords: professional applied physical training; future masters of military administration; criteria; indicators; level.